

Biblioteca Provincial

PALMA

Ca-Nostra

EPOCA SEGONA
ANY VI : NÚM. 57

SETMANARI MALLORQUÍ
Inca, 16 de Febrer 1924

Redacció i Administració
Murta, 5. - Inca.

La 5ª Conferència del Circol d'Obrers Catòlics

La d'En Llorenç M.ª Durán

El passat diumenge dia 10 donà la 5.ª de la serie el jove Mestre de primera ensenyansa D. Llorenç M.ª Durán que va desenvolupar un tema de verdadera vulgarisació científica: *El Sistema Planetari* Presidí el novell alcalde d'Inca D. Miquel Pujades, advocat.

Hem de confessar que de totduna nos sorprengué que dit jove debutàs amb un tema d'Astronomia, de ciencia molt enlairada i comprometedora.

I no és que dubtassen gens ni mica de l'apititud del jove conferenciant al qual coneixen bastant i el tenim per estudiós i aprofitat, sino perque sabem molt be que al acabar la carrera un jove no ha rebut irés que un bany per dir-ho així de les assignatures cursades i que per llansar-se a parlar detengudament d'una ciencia difícil com la citada, precisa ja un seriós i perllongat estudi que sovint no pot realisar després de cursada la carrera.

Però nosaltres ignoràvem que el jove mestre que diumenge es presentà a parlar de la ciencia astronòmica davant un públic numerós i selecte i per espai d'una hora, fos aficionat ja desde l'infancia, a la mentada assignatura i de tal manera, que s'atrevis, com mos consta, a fer un aparat en miniatura del Sistema planetari

que meresqué l'aprovació d'un autorisat pedagog i mestre seu.

Unit això a la afició constant que ha tenguda per les ciencias astronòmica i física, no es d'extranyar l'èxit acabat que conseguí amb dita conferencia i les mostres d'aprovació i encoratjament que rebé després d'ella de les persones de lletres que acudiren a escoltar-lo.

Nosaltres el mateix temps que el felicitem l'encoratjam també a que, en mig de l'afició a la literatura que cultiva, sovint no descuidi ciencia tan hermosa com l'Astronomia

Feu la presentació del conferenciant el distingit metje D. Sebastià Amengual, el cual entre les moltes alabances que feu del Sr. Durán, el mos presentà com a model d'estudiants que saben aprofitar el temps en mig dels quefers de ca-seva, aprofitant fins i tot el moments de descans cosa que no sol ocórrer en la generalitat de la joventut per dedicar-se an els llibres i sortir així de la vulgaritat.

Internant mos ara dins el tema que desenvolupà el conferenciant, unicament reunirem quelcom dels diferents sub-títols amb que la va dividir, doncs de no fer-ho així necessitariem tot el present número de *Ca-Nostra*. Mos fitxarem sobre tot en les novedats i aprecions principals que'n fa el Sr. Durán, prescindint de dates numèriques, tot lo possible.

Comensa el conferenciant citant unes

paraules significatives — i que li serveixen per explicar el seu primer punt de vista: *La nostra casa es desconeguda* — de l'obra *Les Etoiles* del insigne astrònom P. Secchi que diuen: «Tot dins la naturalesa apareix perfectament ordenat, mentres que dins el cel no sembla sinó que la confusió e-hi impera»

Aquest és el sentir d'una inmensa majoria del poble que viu i s'extasia sovint en la contemplació dels astres, però que ignora que el Sol i la Lluna i demés mons del firmament obeixen a lleis inmutables, seguint infaliblement el camí que los trassà el Creador. I és que el poble no sab a ont està, de ont vè, és a dir, ignora *ca-seva* i no'n sab gaire gens de la magna ciència astronòmica, sobre tot ara — diu amb molta de raó — que el truí de les fàbriques i dels comers mos ha sustret de la vida contemplativa.

Aquí fa menció de la pruitja que en temps dels nostros avantpassats sentia qualque pastor en destriar l'Estel de l'aua, els Deols, el Carro i les Cabrelles en nits repousades i clares...

I com que, naturalment, exceptua d'aquesta ignorancia astronòmica a la gent instruída, queda, amb lo dit, fixat ja el mòvil del conferenciant que no és més que la vulgarització de dita ciència.

Amb això, després d'algunes paraules de disculpa dictades per la modestia, se'n entra dins el segon aspecte de la Conferencia, l'estodiar *l'Astronomia a través del temps*.

La considera tan antiga com l'homo i per tant, tant antiga com cualsevol altre de les manifestacions de llur inteligencia.

Abans de que s'inventàs l'escritura, l'homo ja observava el cel per cercar en los astres un modo de fer-se el seu calendari i dirigir-se ensemps en la navegació.

Concretant més el seu origen diu que la Astronomia nasquè baix del cel esplendorós de l'Orient, extenguent-se per la China, India, Caldea, Fenicia, Egipte, Grecia,

etc. Menciona els antics llibres dels Vedes de la India i altres monuments de pedra antics, fitxant-se, d'una manera especial, en les excavacions de Babilonia i en les ruïnes de Ninive per demostrar que en aquets pobles coneixien ja el set astres principals i tenien observatoris nacionals i cursos d'Astronomia.

Se fitxa després en la primera escola científica de Grecia fundada per Tales de Milet l'any 640 a. de J. C. i recorda el principals filosofes sortits d'ella, Herodot, Plutó, Pitàgores, Aristòteles. etc. i entra a estodiar el sistema de Ptolomeu, de l'escola d'Alexandria, suposant a la terra fitxa i al entorn seu tots els astres, conforme la concepció que llevors, en temps seu, se tenia del Univers.

No obstant l'esser equivocat aquest sistema, va prevaleixer fins el sigle XVI.

Estodia després el segon sistema o siga el de Copèrnic (Nicolau) canonge polonés i del cual fa elogi merescut per el llibre que publicà en 1543 i que havia de immortalizar-lo: *De Revolutionibus orbium coelestium*.

Malgrat lo ben fonamentat del seu sistema l'inimortal Copèrnic tengué molts de contraris.

Parla després de Galileu, descobridor del Telescopi i de la llegió de sabis que vengueren derrera, Descartes, Newton, Laplace, Laverrier, Kleper etc. inventant-se llevors l'espectroscopi i la fotografia i cooperant tot això a afiansar més i més la veritat del sistema de Copèrnic.

I quant ha arribat aquí el jove conferenciant, després d'haver exposat amb gran copia de dates històriques aquets sistemes, amb parrafades ben sentides i amb entusiasme mos fa veure com la creacio magna, el cel estelat dels primitius i dels pastors i dels poetes ja no és el casal de la fantasia per convertir-se en palau de la ciencia.

Un Viatje per l'Univers, fonc un'altre part notable de la Conferencia. Primerament mitjantsant el vehícol d'un raig de

llum qui camina amb una velocitat de 300 000 Km. per segon, convida al auditori a fer un viatge cap a l'infinit, ennumerant amb dates científiques la serie d'espectacles que s'oferirien a la vista, el Sol, en el centre, la Terra tercer mon partint del Sol, la Lluna voltant la Terra, els altres planetes etc. etc.

Es impossible poder seguir el conferenciant en aquest viatge per l'espai, ni molt menys, agafant un altre classe de vehícol més falaguer que el raig de llum, el pensament. Per això preferim aturar-nos aquí i repetir amb ell lo que al final de aquesta part de la conferencia expressa, diguent: que la nostra naturalesa no nos permet comprendre tanta magnificencia i que l'homo, davant l'Univers no sab si cridar espantat o baixar el cap en senyal de respecte pregon...

Passa després a estodiar el *Sistema Solar*, que fonc un altre aspecte de la seva conferència.

Respecte de les dimensions del sistema solar, son tan immenses, diu, que, entre la Terra i el Sol — tenguent en conte que la Terra té de redò 40 000 Klm. s'hi podrien posar 12 000 *terres* com la nostra.

Un tren exprès, que anàs a 50 Klm. per hora, necessitaria per venir del Sol 3 sigles i mig. ¡Quina distancia més immensa!

Estodia després el diámetro, volum, circumferencia i pes del astre rei. Fa observacions atinades sobre l'equilibri del sistema planetari i els trastorns que sobrevenrien si aquest se pertorbava en lo més mínim.

Després s'atura a presentar-nos *l'aspecte solar* i treu a rotlo la doctrina d'Aristoteles i de tota l'escola dels peripatètics que sostenien l'incorruptibilitat dels mons que es troben més allà de la Lluna, per venir a dir-nos com els antics en contra d'aquesta doctrina havien observades imperfecions en el disc lluminós del Sol. Cita sobre això al P. Seichner que fonc el primer que va observar les taques solars, i a Galileu que fundant-se en les mateixes va de-

terminar el moviment de rotació del Sol.

Segueix encara el conferenciant amb seguritat admirable extenguent-se en l'estudi del Sol i mos presenta les hipòtesis que avui prevaleixen més de dites taques i mos parla de la fotosfera i cromosfera i mos prova que el Sol no és més que una estrella del Univers i mos treu la llei de Newton sobre la *gravitació universal* i quant tant i tant ha dit del astre rei i ha deixat sospresos als seus oyents sobre tal prodigi de la Creació, llavors los invita a que aixequin amunt els seus cors i despreciant les miseries humanes que mos rodetjen sovint contemplin aquestes maravelles de la Creació.

Després de això continua encara parlant el Sr. Durán i estodia els planetes i cometes per separat.

Nosaltres per avui no afegirem res més a lo extractat fins aquí per no esser massa llargs. Tal volta altre dia seguiguem el fil comensat i no acabat de tan replena, documentada i erudita conferencia.

J. A. Pre.

Inca 13-II-24.

Almanac de les lletres

Es sortit l'*Almanac de les Lletres* de 1924, que fa quatre anys que se publica, editat a Sóller en l'imprenta de don Damià Marquès. Enguany ha presa la tasca de publicar-lo la novella «Associació per la Cultura de Mallorca». Porta el calendari santoral i segueix amb una crònica de tot lo que s'ha fet a Mallorca, literariament, incluint la veïlada feta a Inca a la menòria Mossèn Costa i Llobera. Dedicada una parrafada laudatori a D. Juan Lluís Estelrich mort als derrers d'Agost, i orbri la secció literari amb el bell sonet *Paz i Esperanza* d'aquest poeta mort.

L'*Almanach de les Lletres* que no desmereix del dels altres anys, publica trenta tres poesies de altres tants autors mallorquins

vivents i alguns pocs catalans. Ademés hi ha quatre composicions en prosa.

Hi ha que celebra- l'aparició d'aquesta obreta anyal que ve esser com un balanç de nostre moviment literari, a on es veu els mestres en les seves lires immortals i els joves poetes en ses flors primaverals, estimulants-se aixís a seguir treballant per enriquir la cultura mallorquina.

Cronica d'Inca

Dia 8.—Avui s'han unit amb la llaçada Sagramental don Antoni Grau, «Capità-Metje i donya Amàlia Sbert Massanet. Ha verificat la bendició el M. I. Sr. don Nadal Garau, Canonge, essent els padrins, per part del noví, don Josep Balaguer, Mússic Major del retgiment d'Inca i don Josep Pujol Martorell; i per part de la novia, don Juan Massanet Verd Exsenador del reine i don Antoni Sbert, onclos de la desposada.

La cerimònia del desposament ha tengut lloc a la capella particular de la posessió de Son Fort, de la família de la novia.

Coralment felicitem els simpàtics desposats, desijant-los una llarga vida plena de bendicions i felicitats.

Dia 9.—An el Club Central es fa un ball de trajes.

Dia 10.—A la Parròquia, hi ha festa de Santa Maria la Major, que tots els anys li dedica una devota família.

—Se fa un partit de futbol, entre les reserves del Palma i El Inquense, aguanyant aquest, per quatre goals.

—En Llorenç M. Duràn, dona la quinta conferència de la tongada que se fa an el Círcol Catòlic, sobre Astronomia.

—El Cronista visita amb el Pare Prior de Franciscans l'obra de la teulada de la esglèsia de Sant Francesc, suara comensada.

Es fa amb el sistema de la teula catalana, es muden casi tots els llenyans amb un armament molt fort amb vergues de ferro que serà de gran resistència i durada.

Al veure el tros comensat ens cridà l'atenció els grapats de mil pessetes que costarà i la pobresa dels veïns d'aquesta barriada per poder ajudar-hi així com convendria, si be el treball que hi

presten els frares aminorarà el cost. El poble d'Inca que tant esplèndit s'ha mostrat amb sos donatius per les reformes de les teulades de la Parròquia i Sant Domingo, hauria de fer un esforç més, per ajudar també an aquesta esglèsia, la més vella de nostra religiosa Ciutat, dedicada el culte i servici del poble.

Dia 14.—En la sessió de l'Ajuntament se acorda nomenar secretari del Delegat Gubernatiu el Missè, don Esteva Ribas, quins honoraris han de satisfacer els pobles del Partit.

—Igualment se acorda aprovar el rendiment de comptes que ha fet D. Pau M. Morey, cobrador del consums de la vila, el qual seguirà cobrant tot aquest any mediant el Depositari municipal. Entre els comentaris que s'han fets del comportament d'aquest Senyor, vèim que ha deixat boníssima impressió el que s'hagi fet responsable d'una grossa patida de talons vells que li endossaren al prendre la cobrança, que ara són imremissibles per haver caducat per son atrassament, estalviant aixís, un expedient que donaria maldecaps als ajuntaments passats.

—Com diguerem, hei ha força de gripp d'un caràcter benigne, però ara, aiximateix, hei ha molts de malalts greus de diverses malalties. El Tinent Coronell, don Bernadí Mulet, estigué gravíssim, trobant-se ara en franca milloria. D. Juan Ramis nebot del nostre Arxiprest, també comensa a deixar el llit d'una greu dalència que ha sufrida. D.ª Magdalena Seguí Viuda de Amer, està gravíssima. Notícies de Ciutat ens diuen que don Nicolau Siquier Verd està sacramentat i que don Lloaxim Gelabert està malíssim.

Ahir de capvespre, pegà un accident a Mossen Antoni Ferregut, i durant aquesta nit l'han hagut de sacramentar.

De bon cor féim vots an'el Cel perque Deu ajudi a tots aquets amics nostros estimats.

EL CONSTRUCTOR

REVISTA MENSUAL DE VULGARIZACIÓN TÉCNICA
(Se ven an aquesta imprenta)

Tip. Durán.—Inca.